

جریدہ علمیہ

مشتی جلیلمہ اسلامیہ نمک جریدہ رسیہ سید

رجب ۱۳۳۷

عدد ۴۵

آیدہ بر نشر اول نور

دوبئی سنہ

حکمت ادیان

(مدنیت لفظاً بیله دیندن مأخوذدر مدنیت دیندارلقدرد)

هر مملکتده علوم و فنونک انکشافات و ترقیاتنه تبعاً طریق تکاملده قطع مراحل ایدن مدنیت انسانیتهک ایجاباتی ادراک ایدرک اوکا کوره مملکتک احتیاجاتی تقدیرایتمک متفکرینه طأددر .

بوقطئه نظر ددن هر مملکتک زمره متفکرینی اومملکتک یکنه مرشدلریدر . هر هانکی بر خصوص حقنده عامهک عقیده سی متفکرینک نتیجه اقوال ویا اعمالیدر . بناءً علیه هر مملکتده عامهک ضلالت سیاسی سندن غوایت اخلاقیه سندن مسئول اولان، منحصر آ زمره متفکریندر .

طالده حکمت ادیان قدر عامهک هدایت سیاسی و اخلاقیه سی و بونک عکسیله علاقه دار اولان هیچ بر مسئله یوقدر .

عامه ، دائماً حکمت ادیانک مقتضیاتیه ارشاد و تنویره محتاجدر . عامهک کرک اخلاقی و کرک سیاسی ضلالت فکریه سی حکمت ادیان قواعدیه تنویر اولونماقدن تولد ایدر . کائناده اک فاشی جهلدر . واک آنی شی علمدر .

وهر قافلک مولدی جهل وهر بر سعادتك مولدی علمدر .

کرک اخلاقی و کرک سیاسی بتون ضلالتلر هب جهلک محصوللریدر . دینسزلک جهلک محصولدر . حکمت ادیانه واقف اولان کیمسه دینسزلکی ترویج ایتمزه دینی ناقص بیلنلر هیچ بیلیمانلرله مساویدر . دینی بیلیمانلر ، کندیلرینی عالم ظن ایدرک دینه قارشى حکم طالانه وضعیتی طاقنمق ایستلر .

بر کیمسه نه قدر چوق شیلری بیلسه بیلمدیکی شیلر حقنده فکر صواب صاحبی اوله میوب سوزلری هب جهلک محصولاتندن افعال و حرکاتی جهلک تجلیات و تظاهراتندن عبارت اولور .

عصرلودن بری انسانلر آره سنده منور ظن اولنان بعض کیمسه لرك دینسز اولملری ، دیانت اسلامییه قارشى لا قید قالملى آنلرک دین اسلام حقنده اساسی بر معلومات صاحبی اولاملرنندن ، فکرلرینک اولباده جدی بر تنویره مظهر اوله مسندن تولد ایتمشدره

حاجوکه دین مفهوم کلینک مظهر اعظم و مجلای اجلا داقومی اولان اسلام هر هانکی
بر جاهلک جهلیله متأثر اولماز کندی حقهده کی جهله مصادف اولدجه کمال وقار ایله
ومن جاهلی وهو یجهل جهله

ویجهل علمی انه بی جاهلی

مضمونیه ناخوشنودیسنی اظهاردهده تردد ایتمز . وجدان انصافی رنجیده ایدن آجی
جلوه لردندرکه عین علم و عین الاعیان علوم و معارف اولان دیانت اسلامییه بیامیه رک آتی
حدود اهتمامدن خارج طوئانلر علومه متعلق هر شیئی بیلمدکری ادا ایدرلر .
شعر : (ومن البلوی الی ، لیس لها فی الناس کنه)

(ان من یحسن شیئاً یدعی اکثر منه)

طبیعیدرکه ناقابل تعریف و توصیف بر ماهیتده حساس اولان وجدان انصاف
بو آجی به تحمل ایده میهرک او مقوله مدعیان بی خبرانه (قل للذی یدعی فی العلم توسقه ،
حفظت شیئاً وغابت عنک اشیاء) مضمون ارشاد و اخطارینی اسماع ایدر . کرچه

ومن البلیة نهی من لایرعوی

عن جهله و خطاب من لایفهم

قولیجه جهلندن رجوع ایتیانی نهی و منع ایتمک ، آ کلامانه خطاب ایتمک مؤلم ، یأس
آور بر امر دشوارد . بویله ایکن دین اسلامدن طوغان روح عالی ارشاد ، بتون
بلاغتیه بیانات و خطاباتنه دوام ایدر . دین و اسلامک قوام و نظام عالم اولان قوانین
اجتماعیه و سیاسیه بی دخی شامل اولان ماهیتندن بی خبر اولارقی آنک یالکز اخروی
بر طریق عبادت اولدینی ظنیه ایجابات دنیویه و مدنییه لاقید قالان غافلر کی دیندن
متباعد و متعاشی اولان بی نماز لر دخی محتاج ارشاد درلر . آنر دین اسلامی بیلمدکرنندرکه
هر شیئده علمه تابع بولندقلرینی ادا ایدرلر کن محض علم اولان دین اسلامه قارشی
اهمالکار اولورلر .

دین اسلام محض علمدر . همده سعادت عالمیانی کافل اولان علوم بی نهایی جامع
بر علم معظمدر . اوقیانوس علوم عالمدر . بوسبیلهدرکه اصلاح جهل ایله باریشه ماز . چونکه
جهل آنک ضدیدر . دین اسلام عالمه حکمت ادیاتی کشف و اعلا ایدن بر ناموس اقوم ،
بر نبراس اعظمدر . مبتینک :

(الظلم من شيم النفوس فان تجدد)

(ذاعفة قلعة لا يظلم)

بيشده سويله ديكي وجهله انسانلرده ظلم شيم نفوسنددر . بو اعتبار ايله آنلر بالذات وبالطبع ظالم وبالعرض عقيقدرلر . متبنيك بومضمونيله ارسطاليسك (الظلم من طبع النفوس) واما يصدها عن ذلك احدى علين اماعلة دينية لحوف معاد اوعلة سياسية لحوف السيف) سوزي آره سنده صميمي برارتباط اولديغنه نظراً متبنيك مضمون مذكوري ارسطاليسدن اخذ ايله مش ياخود توار دخوار قيلندن بر سانحه قريحه اظهار ايله مش اولديني محتمل بولنشددر .

متبنيك افاده سنده ارسطاليسك بيانده موجود اوليان مزاييا موجوددر . متبنيك طرزيانسه كوزه انسانلرده ظلمك وجودي قطيدر . عفتك وجودي مشكوكدر . وبالنسبه انسانلرده ظالم اولان جمهور نفوسدر . اهل غفت ايسه جمهورك ايچنده بر كشي دينه جك قدر قيلدر . جمهورك ايچنده صاحب عفتك وجودي تصادفه قابعدر شايد آكا تصادف اولنور ايسه اور كشي بالقوه وبالذات ظالم اولديني حالده لعله ترك ظلم ايدر .

واوعلندن آزاده قالديني ويا آني استخفاف ايله ديكي آند ظلم ايدر . بوعلت ايسه ياخوف آخرته مستند علت دينيه وياخوف سيفه مستند علت سياسيدير . ايشته اديان اشبو ايكي علتدن عبارتدر (انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابين ان يحملنها واشفقن منها وحملها الانسان انه كان ظلوماً جهولاً) نظم جليلده بيان بيورلدديني وجهله حق مطلق ياخود على العموم حقوق خالق وحقوق مخلوق امانت عظمای آليه اولوب آنك عظمتندن و آكاخيانتك دهشت وبالندن قوجه سموات وارض و جبال اور كدر ك آني قبول وتحمليدن امتناع اتمشركن يعنى زمين و آسمان و جبالك قابليات واستعداداتي آني رد ايله آندن توحش وتباعد ايله مشركن انسانك طبع واستعدادي آنك عظمتندن قتلندن اور كيهرك آكاخيانتك دهشت وبالندن پروا ايتيهرك آني قبل وتحمل ايدوبور مشدر . چونكه انسان طبعاً ظالم وجاهلدر .

ايشته شوافاده جليله حقوقك عظمتني ، قتلت حملني ، انسانك درجه ظالم وجهاني اراه ايدر ك طبع انساني ايله موجودات سائر طبعك مقاييسه سني كوسترن برتمشدر . طبع انساني عظيم وبك جسم اولان امانت حقوقي قابل وحامل فقط ظالم وجاهلدر . موجودات

سائر طبعاً اماتی، تکلیفاتی غیر قابل و آندن هسار بدر. امانت اماندن مأخوذ در که قورقوسزلق، ساکن و آسوده اولمقدرد. بوعتبارایله امین قلبنده خوف و اندیشه اولیوب آسوده دل اولاندر کذلک امانت امین و معتمد اولمقدرد بوعتبار ایله ده امین کندیسنه اعتماد اولنان، کوکنیلان، شردن تعدی و تجاوزدن تقصیر و تسامحن قورقولمیاندر بناء علیه شردن سلامت ظلم و تجاوزدن تعدی و تقصیر تسامحن آزاده لک آسوده لک امانتله امنیک هرایکی وجه و مفاسنده موجوددر. ایشته شو ایضاحاته کوره (امانت) ظلم و تجاوز معروضیتدن آزاده و آسوده اولمق ایچون امین انخا اولنان ظلم و تجاوز و تعدی و تقصیر و تسامحن قورقولمیان و بویخصوصاً کندیسنه اعتماد اولنان کیمسه نزدنده بولنان شیئه اطلاق اولنور. ایشته حقوق بوصوله و عین شرائط دائره سنده انسانک عهده سنده برامانت آلیه ایکن انسان بوامانته قارشو خائسدر. امانت بر حمل روحانیدر آنی کویا که آرقه سنده یوک طرزنده کوتوروب طورور بوجهتدن در که هر بلر ادای امانت ایله میان آدمه حامل الامانه دیرلر. انسان طبعاً تحمل ایله دیک امانته ینه طبعاً خیانت ایدر. امانت، بر امر وجدانیدرامین و وجدانه اعتماد اولنان کیمسه در. بوعتبارایله امانتک اداسی ده وجدانیدر تربیه دینه تزکیه شرعیه کور میان وجدان انسانی اماتی ادا ایتمز دائماً خیانت ایدر ناپاک اولان وجدان انسانی محض حق و عدلک ذاتی طایبق و آنک عهده سنده اولان امانت، حقوقک عظمت و ثقلتی تفکر ایدرک آکا خیانتدن احتراز ایتمک ادای امانتک ایجاباتنه توسل ایله ملک ایچون کندیسنه بخش اولنان عقلی سوء استعمال ایله صرف بهیمی اولان اضراض و امنیسی اوغرنده استخدام ایدر بوصوله عقله دخی ظلم ایدره بی چاره عقلی امانتک اداسنه دکل دوغروندن دوغرویه امانته خیانته آلت ایدر. بناء علیه هر دورلو حقوقی، اماناتی پامال ایتمک بتون ادیان و قوانین و مقدساتک احکام صریحه سنی مهمل براتی ایچون اک ثاقب و نافذ اولان انظار دهایی ادراک دقائق و لطافتندن اعجاز ایدمک صورتده اختراع حیل و دسایسه توسلیدن اصلاً پروا ایتمز. ایشته اوناپاک اولان وجدان انسانی تخریب بلاد، احیای عباد اضاعه امانات، استحقار حقوق موجودات، ابطال مقدسات ایچون مظلومی اولان عقلک یار دیمیلنه نه شنیعله نه خیمه لرتکاب ایتمش، نه حیلله دوزمشدر. نه صاعقه لر، نه محرقلر، نه خارقلر ایجاد ایتمشدر. ظلمندن نیجه یوز بیک نفوس معصومه

هلاک، نیجه یوزبیک امانت آلهیه ضایع اولمشدر. آنک بی رحمانه، بییمانه اطوار و حرکاتدن
روح زمین و آسمان نیجه یوزبیک کره نالان و کریان اولمشدر.
روح موجوداته

بازاین چه شورشت که در خلق عالمست

بازاین چه نوحه و چه عزا و چه ماتمست

مضمونیه اعلائی فریاد ایندیرمدیکی عصر کچما مشدر. بناء علیه ناپاک وجدانی
حامل اولان انسانلر هیئت مجموعه کائناته نسبتله اهل حرب اطلاقنه سزا وارددرلر.
موجودات سائر اهل سلم درلر. بتون اهل صلح و مسالمت اولان موجوداتک ظواهر
و بواسطه مخلدات و مجلداتک صفایح و محافنده اهل حرب و مخاصمت اولان انسانلرک
مظالم و تعدیاتنه دائر نیجه حکایات و شکایات موجوددر.

(بر طوقون بیک آه دیکله شیشه ففوردن)

ایشته اهل سلم اولان موجودات سائر نک لسان حالی اهل حرب اولان انسانلره

خطاباً دائماً :

واحر یا یا آل حرب منکموا

یا آل حرب منکموا و احربا

لکم و منکم و علیکم و بکم :

مالو شر خناه فضحنا الکتابا

مضمونتی ایراد ایدرلر.

فی الحقیقه انسانلر طبعاً او قدر ظالم درلر که مظلوم اولماق ایچون ظالم اولماق محتاج
اولورلر.

(ومن لا یدد عن حوضه بسلاحه)

(بهدم ومن لا یظلم الناس یظلم)

انسانلرده کی شیئه ظلمک شجره اصلیه سی حب نفسدر.

مخلوقات ذی حیات ایچنده انسان قدر عابد نفس اولان بر مخلوق بو قدر. انسانلر
طبعاً نفسانی، بییمی اولان غایه لردن باشقه هیچ برغایه توجه ایتمزلر. و بوغایه لردن
باشقه هیچ بر شیئه قیمت و بر مزلر. بوغایه لری دو غوران و آنلری خلاصه ایدن حب
نفسدر.

بناءً عليه أنزل حب نفس اوغورنده هر دورلو حقوقه قارشى ارتكاب عقوق ايدرلر
جهتتى ، جمعيتك عمدلرني . بتون علوى مفكوره لرني قوانين و نظامات و تعاملاتى
هر دورلو نواميس و مقدساتى چكنه لر ، پدر و مادرلرني ، برادرلرني قتل ايدرلر
حيان شخصيه لرني بيله فدا ايدرلر .

ارى كلنا يبنى الحياه بسعيه
حريصاً عليها مستهما بها صبا
فحب الجبان النفس اورده التقي
وحب الانشجاع النفس اورده الحر با

نوع ، نوع ، صنف صنف صفات مذمومه ، افعال و حركات منقوره ني تعريف
و توصيف ايچون بشريتك وسائط تفاهمي اولان السنهك تعداد ايله ديكي بي نهايه كله لر ،
صيغه لر هب عابد نفس اولان انسانه مخصوصدر .

سماوى ، غير سماوى بالجملة موضوعات واديان . قوانين و نواميس آنجق و آنجق
نفس انسانيهك ظلمنى خودكامغنى قهر و نذليل و ياتهورن و تعديل و نهايت نفوس بشريه ني
وجدان انسانى بي تركيه ، موجوديت عالمى شيطانيت نفسانتهك كرك جهري ، على
تجاوزات و كرك غير مرئى تعديانتك حقانى مرآيده مترئى تخريبات و افساد اتندن تصفيه
ايله ملك حكمتى اوزرينه مؤسدر .

ايدان سماويهك اعظم كباثر و شنائع عد ايله ديكي و هيچ بوجهله عفو ايله مديكى شئى
كفر و شرك باللهدر . بوايه كفرو شرك باللهك ظلمك اك شينى و هر دورلو ظلمك رأس
و مسبب و مولدى اولمىسنددر .

(ان الشرك ظلم عظيم)

نعمت وجود ، نعمت حيات ، نعمت عقل ، نعمت بقا انسانك نائل اولمى متصور
اولان هر دورلو نعمتك فوقده بولندينى و باشقه هيچ بر نعمت و سعادته قابل قياس
اوليه جق درجهده عظيم اولدينى اشكاردر . محض خير اولان آنجق وجوددر . وجود ،
انفس و اقدس و اقدم اوصاف اولديقه مبنى كمال وجود ايله اوصاف خصائص باريدن بولمىسدر .
حتى وجود ، قوام اعظم موجودات اولدينى مطالعه سيله وجوديه طرفدن ذات باريتك
عين وجود مطلق اولدينى ادعا اولمىسدر . و محض شر اولان آنجق عدمدر . بوسيله دركه

کمال مطلق صاحبی اولان ذات باریک عدم ایله اتصافی مستحیل بولمیشدر. بتون سعادات، وجودک لواحق و روادیدر. و هر دور لو تنعمات وجودک خصائصنددر. زوالی معدومک کندیبی کبی هیچ برشیئی یوقدر.

بر شیئی نعمت وجوده نائل اولدقدن سوکره حیات، عقل نعمتلرینه نائل اولور ایسه غیر ذی حیات و غیر ذی عقل اولان جمادات و بهائمین تمیز ایدر.

بوده نعمت وجود قدر عظیم بر نعمتدر. چونکه بو اعتبار ایله جمادات و بهائمین جهله سنه حاکم اولور. فقط بواییکی نعمت عظیمه نیک و نیکه کاله وصولی ایچون بقای لازمدر. بونعمت لک بقای ده هیچ یوقدن وار اولمی قدر حائر اهمیتدر. بوجهله درکه بقا ایله فقره، خصائص ربوبیتدن و اوصاف کالیه الوهیتدن بولمیشدر. ایمدی اول نعمت لک زوالی آلام و اکدارک غایه الفایاتیدر.

(ان حزناً فی ساعة الموت اعضاء ف سرور فی ساعة الميلاد)

کرچه متینیک :

سبحان خالق نفسی کیف لنتها

فما النفوس تراء غایه الالم

ییتنده و معرینک :

خلق الناس للبقاء فضت

امة يحسبونهم للفساد

انما ينقلون من دار اهما

ل الى دار شقوة اورشاد

ضجعة الموت رقدة یستريح ال

جسم فيها والعیش مثل السهاد

ییتلرنده تصویر ایلدکلری و جهله نفوس عالیه عندنده موت، ألم دکل لذت واملدر.

موت فنا دکل بالعکس بقادر.

یاخود اخطلک :

والناس همهم الحیة ولاأری

طول الحیة یزید غیر خیال

دیکرک

جزی الله عنا الموت خيراً فانه
ابرئنا من كل برو أرأف
یصجل تخلص النفوس من الاذی
ویدنی من الدار الی هی اشرف
رأیت حیاة المرء ترخص قدره
فان مات اغلته المنايا الطوامح

دیکرک

مضمونلریله موتک لهنده بیان افکار ایتشلر ايسهده مبتنی ایله معرینک تصویرلری
نفوس زکبه یه مخصوص اولوب شعراى سائرہ نک بیاناتی ده طبیعت نفوسک خارجنده بر
طاقم خیالات شاعرانه دن عبارتدر .
خصوصیله مبتنی :

واذا الشيخ قال ف شامل

ل حیاة ولكن السقم ملا

ییتنده انسانلردن پیر سالخوردہ نک حیاته شدت تعلق طبیعتیسی ، دها یشامق ایچون فرط
حرص پیرینی تصویر ایتش و :

انما العیش صحة وشباب

فاذا ولیا عن المرء ولی

ییتنده ده یشامق صحت وشبابدن عبارت اولوب صحت بدنیه سیله شبانی زائل اولان کیمسه نک
کندیسی ده آرتق. زواله اوغرامش عد اولنه جفتدن پیرک حیاته حریص اولسنک بهوده
اولدیغنی ایضاح ایتشددر .

بناءً علیه نفوس بشریه طبعاً ظالم اولدقلری کبی طبعاً موتدن خائفدرلر . وانلرک
عندنده خوف موت، خوفک غایة الضایاتیدر . بو اعتبارله نفوس انسانیه ایچون نعمت
وجود وصورکه نعمت بقا دخی الک بیوک برنعمتدر .

انسان یشادیغنی مدتجه کذران اولان هر آن ودقیقه حیاتی وداخل وخارج اولان
هر بر نفسی الک عظیم برنعمت حیات وبقادر .

سعدینک : (هر نفسکه فرو میروود ممد حیاست وچون برمی آید مفرح ذات
پس درهر نفسی دونعمت موجود است وبرهر نعمتی شکر واجب)

دیدیکی کبی انساندن خروج ایدن نفس ممد حیات و داخل اولان مفرح ذاتدر . بو اعتبار ایله انسانک هر بر نفسنده ایکی درلو نعمت موجوددر . حالبوکه هر بر نعمتک آریجه شکری واجبدر . فی الحقیقه مولای متعالی نعمت بقا ، نعمت انفاستدن بشقه ظاهر و باطن نیجه نیجه نعم لاتحصائی انسانلره بخش ایتمش و قائلک :

اذا کان شکری نعمه الله نعمه
على له فی مثلها یحب الشکر
فکیف بلوغ الشکر الا یفضله
وان طالت الايام واتسع العمر
فان من بالنعماء عم سرورها
وان من بالضرراء اهقبه الاجر

دیدیکی کبی نعم بی نهایت الهیهیه مقابل شکر ، عقلاً واجب فقط اشبو واجبک حقیقه اداسی غیر ممکن اولمغله اکا موفقیت بیه آریجه نعم ربانیه دن محدود بولتمشدر . بناءً علیه سمعینک شعر (بنده همان به که ز قصیر خویش ، عذر بدرگاه خدای آورد ، ورنه سزاوار خدا وندیش ، کس نتواند که بجای آورد) دیدیکی کبی انسانلر خدایه واجب و مستحق اولان شکرک اداسندن عجز لر فی اعتراف ایله درگاه خدایه عرض معذرت ایله ملری لازم کلیر . ایسته انسانلر ، ذات و شخصلرینه بو درجه عظیم نعمتلر بخش ایدن جناب خدایه قارشی شکران و یا خود اعتراف عجز و نقصان ایله اعتذار و طلب غفران ایله مکّه بدل ، گاه بو سبتون وجودنی انکار و جهود ایله و گاه اسناد شرک ایله کفران نعمت ایدرک ارتکاب ظلم ایدرلرکه ، بو ظلملرینک درجه شناعی بالاده تصویر اولنان نعمتک درجه عظمتلریله و کندیلرینک بو نعمتلره ویردکری قیمت و کوسرتدکری حرص و انهماکک بیوکیکیله متناسبدر .

بناءً علیه انسانلر انکار خالق ایدرکن

واظلم اهل الظلم من بات جاحداً (۱)

لن بات فی نعمائه یتقلب

مضمونی و جهله اهل ظلمک اظلمیدرلر . چونکه نعمت و لطفنده یو وارلاندقلری

اللهی انکار ایدیورلر . انسان او قدر ظالم و کافر نعمتدرکه نطفه (که) حس و حرکتدن محروم محافظه شکل وضعه غیر قادر برسیاله دن عبارت ایکن جناب حقک خلق و تربیه سیله مرتبه کماله واصل برانسان کامل اولور نجه اک اول خالق قارشى منطلق اللسان برخصم حدلکار اولور . کندی نفسنک خلق اولندیغنى وجسم جامد ایکن آکا حیات وحس وعقل بخش ایلدیکنى اونوتهرق اجسام سائرتهنک خالق تعالى طرفدن امکان احیاسنى انکاره تصدى ایدر . خالق و پروردگانه قارشى بو شکله کفران نعمته خیانت امانته جراتکار اولان انسان ، اصراینک سوکیلى بردانه جک قویوننک سوديله بسلنه رک عاقبت اول قیونى اتلاف ایدوب اصراینک شعر (اکت شویتى ونشأت عندى ، فن انباک ان اباک ذیب) (فجت نسیه وصعار قوم ، بشاتم وانت لها ریب) کلماتيله عتابه مخاطب اولان کرک زادهنک نظیر ایدر . مع هذا قرآن عظیم الشانک اومقوله کافر نعمت وخائن امانت اولان ظلمه به توجه ايله دیکی خطابات آیه هر دورلو تصویرک بلاغتنى اسکات ایدن رتبه بلند اعجازى شامل بولندیغندن عیناً درجیله ترین مقال ايله یورم .

کیف تکفرون بالله وکنتم امواتاً فاحیاءکم ثم یمیتکم ثم یحییکم ثم الیه ترجعون والهکم الله واحد لاله الا هو الرحمن الرحیم) ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللیل والنهار والفلک الی تجرى فی البحر بما ینفع الناس وما انزل الله من السماء من ماء فأحیا به الارض بعد موتها وبث فیها من کل دابة وتصریف الریح والسحاب المسخر بین السماء والارض لآیات لقوم یعقلون . ومن الناس من یتخذ من دون الله انداداً یحبونهم کحب الله والذین آمنوا أشد حبا لله ولویرى الذین ظلموا اذ یرون العذاب ان القوة لله جیماً وان الله شدید العذاب) نونک کسريله شییه ومثل معناسنه وضدک هم ضدى همده مرادفى اولارق (ندک) جهی اولان (آنداد) جناب اللهدن غیرى اولوب کنديسنه نفع وضرر وتأثیر اسناد اولنان شیلرک جلهسنه شاملدره بناءً علیه آیت کریمه حکمت ادیاندن بی خبر اولان فلا سفة شرق وغربک وبونلره تقلید ایدن بعض جهلا وسفها کبی کائناته تأثیرى مثلاً قوت وماده به ، طبیعت اشیا به اسناد ايله انکار خالق ایلانلرک بطلان عقیده لرینى وآنلرک اشبو عقیده لرندن دولایى ظالم اولدق لرینى واتخاذ ايله دک لری اندادک هیچ برینک برکونا نفع وضررى ویا تأثیرى حائز اولمادیغنى وبتون قوت نه مادهنک نه ده طبیعتک نه ده ذرهنک اولمیوب بتون بونلرک فوقده اولان الهک اولدیغنى بوندن اوچوز اوتوز یدى سنه اول واقع اولان

تزلزلنده بیان بیورمش و علی مبرالاعصار بوعصره قدر بیان ایده کلدیکی کبی بوندن
بویله دخی آلی آخر الزمان بیاننده بردوام بولنه جقدر .

کذلک شوآیت کریمه لر دخی منکر خالق اولانلرک ظلمه فی بیان ایدن خطابات آلهیه دندر .
(ومن اظلم ممن افتری علی الله کذباً او کذب بآياته انه لا یفلح الظالمون قدنعلم انه
لیحزنک الذی یقولون فانهم لا یکذبونک ولكن الظالمین بایات الله یحجدون .

(ولقد ارسلنا الی امم من قبلک فأخذناهم بالبأساء والضراء لعلهم یتضرعون فلولا
اذ جاءهم بأسنا تضرعوا ولكن قست قلوبهم ویزین لهم الشیطان ما کانوا یعملون .
فلما نسوا ما ذکرناه فتحنا عابهم ابواب کل شی حتی اذا فرحوا بما اوتوا اخذناهم بقتة
فاذا هم مبسورون فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین .

بالخاصه شوآیت کریمه عصر حاضر حادثات متعاقبه سی حقنده ارباب اذعان وانصافی
درین دوشوندیره جک بواهر حقایق و عجایب دقایقی شاملدر قاعتر وایا اولی الالباب .

لذی الحکم قبل الیوم ما قرع العاصی
وما علم الانسان الا لیملأ .

انسانک ظلم طبیعیسی شو آیت جلیله دخی ناطق بولنشدرد (واذ قال ربک للملائکة
انی جاعل فی الارض خلیفة قالوا اتجعل فیها من یفسد فیها ویسفک الدماء ونحن نسبح بحمدک
ونقدسک) .

اشبو نظم جلیله جناب حقک عمارت ارض ایچون آدمی استخلاف بیوره جعی
ملائکة یم اخبار بیوردینی زمان ملائکة نوع آدمده بولنان قوه شهوانیه ایله وقوه غضبیه دن
طولانی آتک ارضده ایقاع فساد وسفک دما ایلده جکی عرض ایله استخلاق دن تمجیله
بویابده کی حکمتی استکشاف ایلدکاری بیان بیورلمشدر .

اک اول خالقنک حقوقه قارشی ارتکاب ظلم وعقوق ایلکدن چکنمیان انسان
اغراض نفسانیه سی هوسات شهوانیه سی اوغرنده بتون مخلوقاتک حقوقه تجاوزدن، آنلره
اجرای ظلم وتمدیدن، ایقاع فساددن اصلاً تحاشی ایتمز .

بوسیله لرله درکه ادیان وقوانینک روحی ، غایبه سی ظلم انسانی بی ، بشریتک ظالم ،
غدار اولان خودکامانی اغراض نفسانیه نک مرئی و غیر مرئی ، نجاهری ، احتیالی ،
تجاوزات و تسلطات غولانه سی بو غمی واک نهایت نفوس بشریه بی تهذیب و تزکیه ایلکدره

هر عصرده وهر مملكتده بشریتك ظلم و خودكامانی ایله ادیان صحیحه و قوانین عادله ارسنده جدی مجادله لر بلا فاصله مبادیدر. شرق و غرب تاریخیرینك كتب سماویه نك تقیحا نقل و قید ایلدیکی حوادث فطعیه ملل و قایع فجیعہ امم هب بشریتك ظلم و خود-کاملقه حب نفسه عائد و آندن منبعدر.

ناملری یاد اولندجه افکاره دهشت استیلا ایتدیرن فراغه جنکیزلر و سائر هیاکل طاغیه هب شیعه بشریت اولان حب نفسك، ظلم انسانیتك تمایل ملعونه جسدانیه سیدر. غربده اخلاقیونك شرقده صوفیونك هر برده حکمای شعرا و حکمای شعرانك دائما هدف تنقید و مؤاخذاتی روح مختصاتی متحصراً ظالم وجدان آدمینك، حب نفسه امانی احتراصکارانه متوجه رنگارنگ و نامتناهی تجلیاتی ترکیه سز نفس انسانیه نك غولانی تظاهراتیدر.

زان ژاق روصونك آفاقی علوم و معارفه شکلی و ظاهری شصه مدینه مغلوب اولان اخلاق و آداب حمایه ایچون

(آداب ایله دور نظام عالم)

اخلاق ایله در بقای آدم

اخلاقه نظر ایدلمیجه

سمت ادبه کیدلمیجه

عالمده نیجه معارف اهلی

ترجیح ایدیور علومه جهلی)

جمله لریله خلاصه اولنان و عاداتا علوم و معارف و مدنیتك علیهدارلنی شکل غریبنده متظاهر اولان طوفان بیانك سائق بی ادب اولان نفوس انسانیه نك طغیان بهیمانه سیدر. ادیان، مملکت الهیه اولان ارضك محافظه مصوریقه آنده ظلم و فساد بشریتك وقوعنی منع ایچون موضوع برطاقم موازین عدل و داددر.

ادیان سماویه ضوابط سیاسیة عالم روابط اجتماعیة خی آدمدر، دینسزك او ضوابطك اضمحلالی و او روابطك انحلالی دیمکدر.

علم و فن نام مقدسنی سپریدرک دنیا ده هر کونا فعل مذمومك مباح اولسی غایه سنی مستلزم و بشریتك هر درلو اغراض بهیمیه سنك بتون برحریت و سربستی ایله انکشافی

هدفه خادم حقیقی علم و فن ساحه سندن مطرود، اطراد واستقراردن معراء متناقض، متحول بعض شخصی و عمدی نظریات و اوهام ایله ادیان بالاطالامق ایستیانلر ادیان وقوانین بشریه نك حكمتندن بی خبر اولان کیمسه لر در .

بولر علمه مربوط فقط دینی تدقیق ایتماش ارلانلری اغفال ایچون دینك حقایق علمیه دن، حکمت اجتماعی دن مجرد برخرافه اولدیفنی کوسترمك ایستیورلر .

آنلر علم و فن نامنه اویلدوردقلری اغلو طه لرله حق مطلقك عدل مطلقك، تربیه وجدان بشرک، رشاد و سداد نفوسك خصم بی امانی اولدقجه، سفاهت بشریه نك، طبیان شهوانینك، اباحه مطلقه قبیحك مروج و مدافعی بولندقجه، روابط اجتماعی نك انحلالنه، ارحام بشریتك انقطاعنه، ناموس حقوقك انتها کنه، حرمان امانتک انتها کنه آلت اولدقجه حقیقته علماء دکل جهلا نفس الامرده حکما دکل سفهادرلر .

(قان قلت ما حکم العلوم التي بها

قد اخص من بين الانام فلاسفه

فقل سفه والله ان خالف الهدی

وان وافق الشرع المین فلاسفه)

اوت مخالف شرع و مروج بهیمیت نفوس و رهبر ضلالت وجدان اولان هر علم سفهدر والله سفهدر بالله سفهدر .

(کما ارسلنا فیکم رسولا یتلو علیکم آیاتنا و یزکیکم و یعلمکم الکتاب و الحکمة و یعلمکم ما لم تکنوا تعلمون)

آیت کریمه سنده کی صراحت و جهله صاحب دین اولان حضرت رسالتآب ناسه آیات الهیه بی تلاوت ایدر آنلره کتاب و حکمتی تعلیم نفسلرینی تزکیه کندیلرینه بیلمدکلرینی تعلیم ایلر .

کتاب الهی که بشرک سعادت مبدأ و معادنی یعنی حیات و معیشتلرله آخرتلرینک هر درلو سعادتلرینی مستلزم اولان بالجمله قوانینی جامعدر بنساء علیه دیانته معادات، قوانینه طهارت وجدانه معاداتدر .

دیانته معادات، علمه، حکمته معاداتدر .

دیانته معادات ایدنلر آسایش و سعادت عالمه معادات ایدنلر در اعدای ادیان اولانلر اعدای علم و حکمت، اعدای انتظام عالم، خصنای بقای آدم اولانلر در .

حالبو که کورپورزکه دیانتته مخالفت ایدنلردن بعضیسی علم و حکمتته انتساب ادعا سنده بولنیورلر .

(وکل یدعی وصالا بلیلی)

(ولیلی لا تقرلهم بذاکا)

(ایها المدعی وصال سلیمی)

(لست منها ولا قلامه ظفر)

بناءً علیه آنلرک علم و حکمتته انتسابی اوزله دکل سوزله در بوحالده آنلرک یالکیز سوزلری انسانیت ادعا سنده در اوزلری انسان دکدر یالکیز انسانی اصطلاحات و الفاظی ازیرملکله انسان اولقی ممکن دکدر (ایلسهک طوطی به تعلیم ادای کلمات سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز)

بو دستور قولاً دیندار و مسلمان اولوب قلاباً فکراً ارباب نفاق و ضلالتدن دیانتفر و شلر حقنده دخی جاریدر نته کیم ماقبلی شودر . هر کیمک وار ایسه ذاتنده ضلالت فکری اصطلاحات علوم ایله مسلمان اولماز و مابعدی ده شودر

کر قره طاشی قیزیل قان ایله رنگین ایتسهک

رنگی تغیر اولور اما المل بدخشان اولماز

اک طوغریسی دینسرلر دینک اساسی ییلمیورلر و بواعتبار ایله تنویر وارشاده محتاجدرلر .

بواقفندیلری تنویر ایچون دین حقنده بروجه آتی بسط مقال ایدیورم . انسان (بل یرید الانسان لینچر امامه) نظم جلیلی منطوقجه مقتضای طبی اولان ظلم و فجورنده عمری اولدقجه دوام ایتک آندن اصلاً فراغت ایتماک هر درلو قیود اجتماعیه دن ضوابط و قواعد محاسن و زواجرب قبا یچدن آزاده سر، مهمل ، مطلق العنان ، خلیع العذار اوله رقی یشامق ایستر و بو آرزوسنک خیال محال امکانیله ده یشار حالبوکه بو آرزوسنک حصولی غیر ممکن و کندیسنک حکمت وجود و بقا سنه غیر موافقدر .

(هر کس بقدر خویش گرفتار محنتست)

(کسر انداده اند برات مسلمی)

ایسته انسانک حکمت وجود و بقا سنه منافی اولان آرزوسنک خیالیه یشادینی (بحسب الانسان ان یتزک سدی) فرمان آهپسنده استفهام انکاری ایله بیان بیورلمشدره . انسانده اوزوندن دفع ظلم ایله محافظه موجودیت تأمین بقا ایله استحصال مسعودیت براحتیاج فطریدر . هر فرد انسانی خواه و ناخواه بواحتیاجک زبونیدر . (وقال انی اعلم ما لاتعلمون) نظم جلیلنده بیان بیورلدینی وجه اوزره انسان طبعاً ظالم اولمقله برابر طبعاً هر درلو کماله مستعد و قابلدر آنده کی قوه شهویه و غضبیه قابل تهذیب و اصلاحدر که یونلرک اصلاح ایله عفت ، شجاعت مجاهده هوسات ، انصاف مثلاً و فضیلتلری واردر . و آنک اشبو ایکی قوتلرینی عقلک مقتضاسنه تبعیته حوق ایتمک صورتیه اصلاح و تهذیب ایله برابر آنده اولان قابلیات و استعدادات کماله نك اسباب انکشافی تعلیم و اراده ایله جک بر منبع فیاضه محتاجدر . ایسته بتون اول احتیاجات طبیعیه نك منبع فیاضی انجق دیندر . بناء علیه انسان طبعاً دینه محتاجدر . دینک انسانده طبیعی ، فطری براحتیاج اولدینی هیچ بروجهله قابل انکار اولمیان بر حقیقتدر .

حادثات و موجودات مادیه عمومی تکونات و تشکلات و تکملاتنده ثابت و لایتغیر فرض اولسان بر حقوق قوانین طبیعیه تابع یولندینی کی انسانلر دخی تکونات حیاتیهنده تکملات بشریه سنده آنلرک طبیعی اولان حریت شخصیه لرینی یکدیگرک ظلم و تعدیدن مصونیت و معصومیتلرینی آرالرنده آسایش و آهنگ مناسباتک محافظه سنی الحاصل هر درلو اسباب مسعودیتلرینی کافل و ضامن بر طاقم قوانین و سائره تابعدرلر . حادثات و موجودات مادیه نك قوانین طبیعیه تابعیتی ، طبیعی برانجذاب و اتقیاد اولدینی کی انسانلرک بر طاقم قوانینه تابعیتی دخی طبیعی فطری برانجذاب و اتقیاددر .

ناظم حیات و ضامن بقا اولان قوانینه تابعیت بر ضرورت طبیعیه اولسنه کوره تابعیت مذکوردهده بشریتک بدویت و یا حضریتم شکللرینک تأثیری یوقدر .

حضری اولسون بدوی اولسون شهرلی اولسون کویلی اولسون هر قوم و جماعتک محیطک تأثیریه و یا توارث و عنعنه نك اقتضاسیه آنلرجه نظام و قوام حیات و همیشه اوله رق طانتش و بوضورتله تیلر و تکائف اتمش کرک حق و کرک باطل اخلاقی اجتماعی حقوق بر طاقم قاعده لری عاداتی واردر که یونلر اوقوم و جماعتک دینیدر .

هر ملتده هر جمعیت بشریده صرعی اولان قوانین ناظمه نك مجموعی احتوا ایدن کلی دیندن عبارتدر .

مادام که دنیاده حضری و یا خود بدوی هر قومك محیطه کوره احتیاجات بشریه لرینی تأمین ایلک ، پرورده ایلدکلی امانی سمادته واصل اولمق ایچون طبیعی بر صورتده رعایتکار اولدکلی - کرک حق ، کرک باطل - اجتماعی و اخلاقی ، حقوقی بر طاقم آداب و قواعد و عادات و عنعناتی وارددر . بناء علیه هر قومك هر جمعیتك کرک حق و کرک باطل بر دینی وارددر . دینسر هیچ بر قوم یوقدر .

بشریت هیچ بر وقت دیندن آیرلماش و دینسر اوله رق یشامامشدر . بشریتك هر دور و هر عصرنده هر فردینی ، هر جمعیت و ملتنی یشادان یکانه دیندر .

بناء علیه دیندارلق علمهنده مطالعه یوروتمك ایستیانلر بشریتك لازم غیر مفارقتدن بی خبردرلر . شو ایضاحاته کوره اقوام و مللك جمعیتلرک کتله لرك زمره لرك تاظم حیات و قوام بقاسی اوله رق حقوقی ، اجتماعی ، سیاسی ، اداری ، اقتصادی ، اخلاقی اولان باجمله موضوعات مقدسات آداب قواعد ، عادات ، عنعنات ، اراداتك دیندن عبارت اولدینی ، حقیقی آشکار اولمش اولور .

دین لفظنك لغت معناری دخی آنك ماهیت کلیه سنده موجود اولوب بشریتك احتیاجات حیاتیه و بقائییه سنی تأمین ایدن اجتماعی ، سیاسی ، حقوقی اخلاقی انواع واقسامك جمله سنی ایضاح ایدر .

قاموسك بیاننه کوره (دین) (۱) دأب و عادت (۲) دین طاعت (۳) سیرت و تدبیر (۴) دین سلطان و مللك (۵) دین حکم و فرمان (۶) ملت و شریعت معناسندهدر . بومعنا لرك جمله سی دین مفهوم کلیسنده داخل اولوب بواعتبار ایله دین بشریته لازم اولان قوانین مختلفه بی جامع برکدر .

(دیان) (۱) قهار (۲) قاضی و حاکم (۳) سایش و راعی (۴) حاسب و مجازی معناسندهدر . — سیاست قضائییه ، سیاست اداریه ، سیاست ملکیه ، سیاست جزائییه هب ذکر

اولان معناردن نمایاندر . (مللك یوم الدین) آیت کریمه سنده دین جزا معناسنه اولوب یوم الدین یوم جزا روز

جزا دیمکدر .

ولم یبق سوی العدوان

دناهم کما دانوا

دیمش (کما تدین ندان) جمله مشهوره سی ده یوقیلدن بولنمشدر. حریری مقاماتنده
بوکا (وبالکیل الذی تکیلک یکتال) جمله سنی علاوه ایتمشدر.
(الخیر لایفنی والشر لایبلی والدیان لاینس فکن کما شئت کما تدین ندان) مضمون
مالیه اخلاقی وجدانی ، حقوقی مبدائی معادی اولان قوانین عدلک جمله سنی اعجاز کارانه
بر صورتده خلاصه ایتمشدر .

ایسک فسا بولماز کوتولک چورومز دیان ، اونوتماز سن دیله دیلکک کی اول ؟
ایشلیدیکک ایشه مماثل جزا کورورسک دیمکدر.

دینک بر ملتده محیط و عنقه لک تأثیریه وفطرتک الجاسیله تبار ایتمش عادادن نظامات
بشریت قوانین مدنیتدن عبارت اولدینی (کان صلی الله علیه وسلم علی دین قومه) حدیثنده کی
منا دخی تأیید ایدر .

بوحدیثک معناسی فخر عالم صلی الله علیه وسلم اقدس حضرتلری قبل البعته شریعت
ابراهیم واسماعیلدن باقی قالان حج ، نکاح ، بیع ، شرا و سائر بعض احکام ملیه اوزره
ابدی دیمکدر . زمان سعادتده قدر هر بلر خصوصاً قریش طائفه سی اول مقوله احکام
وعاداته اعتنا و اهتمام ایدرلر ایدی . فخر عالم علیه السلام حضرتلرینه احکام مزبورده مجدداً
شریعت اولق اوزره ابقا و تقریر اولندی . بالکمز اولوقت هر بلر شریعت ابراهیم
واسماعیلده موجود اولان توحید باری عقیده سی شرکه تبدیل ایتمشلر لکن بنی اکرم
حضرتلری فطرت ازیله لری اوزره موحد ایدی .

بعضیلری مذکور (دین قومه) تعبیرینک محتمل بولندی معنای شرکی دفع ایتک
ایچون دین مذکور عادت و شان معنانه حمل ایدرک صراد کرم و شجاعت مقوله سی
اخلاق و عادت دیمک اولور دیمش ایسه ده بوکا حاجت یوقدی . چونکه فخر عالم اقدسک
مؤسس بنیان توحید هادم ارکان شرک اولدقلری منکرلرک بیله عنندنه بر حقیقت بدیهیه
بر قضیه ضروریه در .

مدنیت کله سی بیله دین معنانه دلالتدن خالی دکدر . بودالات یا مطالبیه و یا خود

الزامیه در . چونکه ظاهراً مدینت ، مدینه به منسوبیت معناسنه ایسه ده مدینه نك میمند .
اختلاف اولوب بعضری اصالتنه و بعضری میم مفعول اولدیفنه قائل اولمشدر . ایمدی
میمك اصالتنه کوره مدینه اقامت ایتمك بریرده مقیم اولق معناسنه اولان مدون مصدرندن
فصله در . و میم مفعول اولدیفنه کوره ده مدینه دیندن اسم مفعولدر .

میمك اصالتی اعتباریله مدینت بدویت مقابلی شهرلی اولق معناسنه ایسه ده میمك
مفعول میمی و مدینه دیندن اسم مفعول اولسنه کوره مدینت طوغریدن طوغری به دینه
تابعیت دیمکدر . الحاصل مدینت لفظنك بر اعتبارینه کوره دین انتظام و رفاه حیات تعمیر
دیگرله شهرلی اولق معناسنه اولان مدینتك قانونی دیمکدر . و دیگر اعتباره کوره مدینت
دین دیمکدر .

دین ، بقا و تعالیٰ انسانیتك قانونندن عبارتدر . شو قدر که هر دین و هر قانون بقا و تعالیٰ
انسانی بی کافل بر سلم سالم دکلدر .

بقا و تعالیٰ انسانیتك ایجابات حقیقه سی عدالت مطلقه بی کافل ، نفوس انسانیه بی
تهذیب و تصفیه ایله استعدادات کماله سنك انکشافی سعادت حقیقه ابدیه سنك حصولی
ضامن اولان قانون و دین آنجق انانیات انسانیه اوزرنده حاکم هویات نفوسه نافذ اولان
قانون و دیندر . انسانلرك حقیقی بقا و تعالیسنه رهبر اولان قانون و دین انسانلرك خلوتنه ،
وحدتنه ، سرو نجواسنه نفوذ ایدن قانون و دیندر .

انسانی و خاکدانی اولان هیچ بر قانون و دین هیچ بر قوت و قدرت انسانلرك انانیات
و هویاتنه تحکم ایده من آنلرك خلوتسرای سرو نجواسنه نفوذ ایده من .

انسانی اولان هیچ بر قانون و قوت انسانلرك افکار و خیالاتنه خط حرکت چیزاماز .

وانسانی اولان هیچ بر قانون و قوت مفکره انسانیه نك فضای طیران و جولانی

سد ایده من و یا دائره سی تحدید ایده من . باقیکنر شاعر نه دیور

هجوها عن الرياح لانی
قلت یارب بلضها السلاما
لورضوا بالحباب هان ولكن
ضموها یوم الوداع الکلاما
فتفتست ثم قلت لطیقی
ویک ان زرت طیفها الماما

دعهموا يمنعونها ما استطاعوا
 لن يسدوا الافكار والاولها ما
 هي من برغمهم نصب عيني
 فليتموا مجدداً ونحو اضماعاً

انسانی اولان هیچ بر قانون انسانلرک نیات و مقاصد خفیه سنی میزان اعمال اتخاذا
 ایدمن چونکه آنلره واصل اوله من .
 انانیات وهویاته مسیطر اوله میان هر درلو قوانینک احکام صریحه سنی مهمل بر اتمق
 دائماً انسانلرک ید اقتدارنده در .

ایشته انانیات وهویاته نافذ اولوب آنلری تهذیب و اصلاح ایله کندیسنه اطاعت
 حوائق ایتدیرن، افکار بشره حاکم اولان دین، دین وجدانیدر که دین الهیدر .
 بوعتبار ایله موضوع بشر اولان قوانین وادیانک دائرة حکمرانیسی ظواهر و صورددن
 عبارت اولدینی حالد دین الهی ظواهر و بواطنک هر ایکیسنه بردن حاکمدر . موضوع
 بشره قارشی اولان اطاعت صوری و جماعیدر دین الهی به قارشی اولان اطاعت حقیقی
 وجدیدر . موضوع بشر علانیتده مطاع ایهده کیزلیده غیر مطاعدر . دین الهی ایه
 هر یرده و هر حالده مطاعدر . موضوع بشرک محل سمع و اطاعتی صماخ ظاهر در .
 دین آلهنک محل سمع و اطاعتی صماخ وجداندر .

بشرک طبعدن طوغان ویا آنک وضع و ضعیله وجوده کلان ادیان و قوانین طبع
 بشرده مکنوز اولان ظلم و استبدادک آثارندن، حب نفسک تجلیاتندن، مختلف احتراصاتدن
 سالم اوله مازلر بونلردن سالم اولسه لریله بطلان و خطادن آزاده اوله مازلر هیچ بروقت
 موضوعات بشرک عین حق و عدل عین صواب اولدینی ادعا اولته ماز انسانلر پک چوق
 ظالمانه مستبدانه احتراصکارانه شیرلی عادت، عنقه قانون و بر چوق باطل عبث خرافه لری ده
 دین اتخاذا ایدرلر چونکه انلری باظم و حب نفس و احتراص علتیه و یا ضعف عقل و نقصان
 ادارک ایله معلولدرلر . طبیعتلرنده مرکوز اولان احتراص ایله برابر مالک اولدقلری
 ادراکلرینک عدم کفای انسانلرک رأساً عدالت مطلقیه واصل اولملرینه مانعدر .

بناءً علیه انلرک ناقص معلول ذهنیتلرینک محصولی اولان ادیان و قوانین بالطبع معلول
 و مدخول اولور . (ولو کان من عند غیر الله لوجدوا فيه اختلافاً کثیراً) مضمون جلیلی

موجب‌جوده بر چوق تناقضاتی نیجه اختلافات و تصادماتی حاوی اولور. (لایانیه الباطل من بین یدیه و لامن خلفه) مصداق عاینسجه باطلدن، عبثدن ظلم و استبداددن، احتراصاتدن منزله اولان دین حق، بونلرک جمله‌سندن منزله و عین زمانده بتون قوتلرک قدرتلرک ادراکات و احساساتک خالق اولان جناب حق طرفندن موضوع اولان دین آلهیدر. هر دین و قانونک قوامی آنک مطاع اولمیدر. چونکه اطاعت و انقیاد دینک ماهیتده داخل اولان بر معنادر. بناءً علیه اطاعت و انقیاددن انفکاک ایدمه من. مطاعت ایسه ولایتیه موقوفدر. هیچ بر دین و قانون مطاع و مظهر اتباع اولمدجه پایداری اوله ماز. حالوکه انسانلر جبر و قسر و معروض اولمدجه کندی دونلرنده و یا خود سویه‌لرنده کوردکلری هیچ بر شیئه انقیاد ایتمزله. و اول شکله هیچ بر شیئک ولایتی طایئزلر. آنلر ایسه بو خصوصده حقیدرلر چونکه آنلر خلقه.

الناس من جهة المثال اكفاء

ابو هموا آدم والام حواء

قولنجیه یکدیگرینک کفویدرلر. هپسی عین درجهده عین حقوقه مالکدرلر و هپسی حرددرلر. برینک دیکری اوزرنده حقیقی برکونا ولایتی فضل و مزینی، حق تحکمی یوقدر. آنلرده کی ولایات هپ مارضی، اضافی اعتباریدر. بناءً علیه آنلر طبعاً یکدیگرک ولایت یا حاکمیت مطلقه‌سی چکمزلر و آکا انقیاد ایتمزله. انقیاد ایدرلر ایسه قلباً روحاً معناً دکل ظاهراً و صوراً و طوعاً دکل کرهاً انقیاد ایدرلر. یا خود طوعاً انقیاد ایدرلر ایسه کندی طبع ظالمانه اغراض خودکامانه‌لرینه ملایم اولان نقطهده انقیاد ایدرلر. فقط بوکا ساده انقیاد ایتمز بالفعل طالب و راغب اولورلر.

وبالعکس طبع و منفصلرینه منافی اولان خصوصه شدتله معارض اولورلر و آنک نهایت

جبر و قسر مظلوم اولورلر.

انسانلر اوزرنده حقیقی ولایت نه آنلرک جنسندن نهده موجودات سائر جنسندن اولمیان بالعکس آنلرک کافه‌سینک فوقده اولان ونه والد ونهده مولود اولمیان و هیچ بر کفوی بولمیان بر ذات اجل و اعلانک حتی اولوب وجدانلر روحلر آنجق آنک ولایتی قبول واکا سرفرو ایدرلر. روحلر وجدانلر دائماً حقیقتی بیله‌مدیکی ماهیتی کشف

ایده مدیکی او ذات اقدسی آزار اوزلر دائماً اکا طوغری یوکسه لیر همان اوکا قاروشمق
آنک خطابی ایشتمک اول خطاب ایله مطمئن اولمق ایسترلر. (الابد کر الله مطمئن القلوب)
ولایتک لازمی عدالتدر. عدالتسر ولایت محض ظلمدر. ایشته روحلر
وجدانلر، عدالت مطلقه نکه ده اول ذات اقدسه مخصوص اولدیغه قانعدرلر. حقا که
وجدانلرک الک مهیج الک غلغله دار اصوات عصیان و طغیان اللہک عدالت مطلقه ریانیه سی
عظمت مهیة رحانیه سی قارشینده خشوع ایله صوصار (وخشعت الاصوات للرحمن فلا
تسمع الا همساً)

دینده غایة قصوی نفوس بشریه نی تهذیب و قبج مطلقدن تجرید ایله عدل و حق مطلقه
ایصال و اصعاد ایتمکدر.

منصور دردار فنا میزدانا الحق سالها

من حق مطلق میزنم آن دار کو آن دار کو

بناءً علیه دینک مخاطبی نفوس بشردر. تمییز دیکرله وجدان بشریتدر. وجدانلر
ویا خود نفوس ایسه غیر صرئی در. دین انجق وجدانلرک افعالی سنجیده میزان ایلیه جکدر.
یو ایسه نفوسک، وجدانلرک ذاته انلرک ظاهر و باطن هر دورلو افعال و حرکانه اطلاعی
استلزام ایدر، نفوس کامنه مک خفایا و طوایسنه مطلع اولیان انلرک افعال و حرکانه حاکم
و بناءً علیه انلرک مکافی و مجازیسی اوله ماز. بشرک اطلاعی ایسه نه قدر واسع اولسه
نهایت ظواهره مقصور اولوب بواطندن مهجوردر. جناب حق عالم خفایا و طوایا در.
بناءً علیه علی العموم افعال نفوسک حسن و قبحنده حاکم مطلق اللهدر. مدینت
بشریه مک شارع شرایی واضع قوانینی ذات خدادر.

چونکه نفوسک جلی و خفی افعالک عالمی اودر. بناءً علیه خیر و شرینک مجازیسی
انجق اودر. معیار اعمال دخی انک وضع ایلدیکی قانوندر. خلاصه دیان عالم جناب خالقدر
یوسبله درکه اللهمک وضع و انزال ایلدیکی دین، دین حق و ماعداسی باطلدر.

(الا کل شیء ما خلا الله باطل)

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن

سیم نسیب